

Csepeli Réka

„Megdicsőülés” után vissza a realitások talajára – A párizsi olimpia margójára

Panem et circenses. Az olimpia politikai stratégiai fegyverként való bevetése a francia belpolitikai életben, illetve valamelyest nemzetközi szinten is sikeresen működött. A kivételesnek titulált és egyben a világ legnézettebb sporteseménye rövid időre nemzeti egységet látszott kovácsolni az egymást követő választások alatt igencsak megosztott francia társadalomban. De vajon meddig tarthat ez az eufória?

Büszkeség, biztonság, örökség

Ebben a három szóban foglalható össze Emmanuel Macron augusztus 12-én elmondott, a XXXIII. Olimpiai Játékokat értékelő diadalittas beszéde.¹ „Ez az összefogás pillanata volt egy politikai ellentétek és szociális problémák által megosztott országban – hangsúlyozta, igen sokatmondóan hozzátéve – [n]em akarunk visszatérni a hétköznapiokba.” Kétségtelen, hogy ez a rendkívül látványos, világraszóló esemény kis időre lenyugtatta a kedélyeket. Sokak számára nyilvánvaló azonban, hogy a szeptemberi politikai évkezdés még az eddigieknél is fokozottabban kidomboríthatja a lappangó feszültségeket. Annál is inkább, mert Franciaországnak az 1958 óta fennálló ötödik köztársaság történetében először immáron hatodik hete nincs új kormánya.²

De vajon miért is tekinthetjük az eltelt néhány hét franciaországi eseményeit kulturális és egyben (vagy inkább elsősorban) geopolitikai szempontból figyelemre méltónak? Az igencsak megosztónak bizonyult nyitó ceremóniával Franciaország mintegy modellként állította be önmagát az értékeit, támpontjait fokozatosan elveszíteni látszó nyugati civilizáció szívében, ezzel mintegy irányt mutatva valamennyi magát haladónak tartó társadalom számára. „Az elkövetkezendő generációknak adott példát Franciaország arra, hogy így is lehet társadalmat építeni” – fogalmazta meg velősen és igencsak célratörően

¹ A.V. – AFP 2024.

² MAILLARD 2024.

Macron elnök azt a számos francia által osztott nézetet, miszerint országuk ismét történelmet írt. A „vigyázó szemetek Párizsra vessétek” felhívása akár erre a kontextusra is alkalmazható lehetett, hiszen jó alkalom volt annak átgondolására, hogy milyen értékek szerint kívánunk társadalmat építeni. Kollektív módon ébresztett gondolatokat mindannyiunkban, hogy milyen társadalmi struktúrát képzelünk el, hogy abba milyen módon épülnek, illetve épülhetnek be a női és a férfi szerepek, csakúgy, mint a másság, hogy az egyenlőség érvényesítése milyen értékek mentén gyakorolható a legkövetkezetesebb módon, hogy meddig mehet el az egyén szabadsága és önkifejezése stb. Hiszen az olimpia gyakorlatilag az egyetlen olyan pillanat, amikor az egész világ békésen ünnepel. Franciaország voltaképpen univerzális értékeket kívánt közvetíteni a világ többi része felé, azonban a sokkal kevésbé lelkes reakciók fényében megállapíthatjuk, hogy talán nem igazán univerzális kódok igénybevételével.

Köztudott, hogy minden embernek és társadalomnak szüksége van egyfajta kikapcsolásra/kikapcsolódásra: a *panem et circenses* nyilvánvalóan a figyelemelterelés szerepét is betöltötte. Vagy ahogyan a *Wall Street Journal* megjegyezte: „az olimpia legnagyobb sikere, hogy még a franciák is felhagytak a panaszkodással.”³ Ehhez kapcsolódik a szervezők azon reménye is, hogy megváltoztassák a *soft power* eszközeivel a franciákról idegenben kialakult és sokszor, valljuk be, nem mindenben igazán pozitív képet.

Azon is érdemes talán egy pillanatra elgondolkoznunk, hogy miért is volt szüksége az olimpiára Franciaországnak (és miért lehet ilyen eseményre szüksége bármelyik országnak). Hiszen a világ első számú turisztikai célpontja már amúgy is túlterhelt. Azonban ne tévesszük szem elől azt a rendkívüli lehetőséget, amelyet egy ilyen világméretű esemény tartogat! Hiszen valamennyi országnak szüksége van saját – képzelt vagy valós – értékeinek a közvetítésére a világ többi része felé (már amennyiben ezt gazdasági lehetőségei megengedik...).

A pozitív kollektív cselekvés szüksége és ereje

Mire következtethetünk mindebből? Általánosságban véve talán leginkább arra, hogy képesek vagyunk pozitív kollektív cselekvésre. Illetve arra is, hogy civil társadalom nélkül nincs társadalmi kohézió: ezt a mintegy száz országból érkezett negyvenötezer önkéntes munkája bizonyította (akiknek talán

³ ROBINSON–COHEN 2024.

a hatalmas költségvetéssel rendelkező Nemzetközi Olimpiai Bizottság egy-egy ajándéktrikónál többet is adhatott volna köszönete és elismerése jeléül...).

A francia társadalom szempontjából pedig nyilvánvaló, hogy szüksége volt az országnak erre a „politikai fegyverszünetre”, hogy a feszült viták átadassák helyüket egy higgadtabb légkörnek, amely azonban nyilvánvalóan csupán átmenetinek tekinthető. Macron elnök maga is a „békés demokrácia” és „a kompromisszum kultúrájának” mielőbbi elsajátítására szólítja fel lépten-nyomon honfitársait, hangsúlyozva, hogy új módszerekre van szükség ahhoz, hogy az ország ismét kormányozhatóvá váljék.

Jogosan merült fel sokakban a kérdés, miszerint a köztársasági elnök az olimpia sikerére számítva előre kikalkulálta volna a jelen belpolitikai helyzetet, amelyet a Nemzetgyűlés idő előtti feloszlatásával okozott. Hiszen valóban úgy viselkedik, mintha mi sem történt volna, sőt, mintha mindez megerősítette volna hatalmát, amelyet a franciák – a két, alig egy hónapja lezajlott választáson – el kívántak venni tőle. A többiek által igencsak arrogánsnak tartott elnöki olimpiai értékelő beszéd hallatán sokan a demokrácia megcsúfolásának titulálták Macron magatartását, mondván: politikai tőkét kovácsol egy népünnepélyből.

A kompromisszum elnöki kívánalma

A francia elnök tehát következetesen hangsúlyozza a stabilitás fontosságát, amelyet kizárólag kompromisszumos koalíció alapozhat meg. Azonban egyetlen párt sem szerzett abszolút többséget a júliusi nemzetgyűlési választásokon. Macron ebbe az érvbe kapaszkodik már idestova másfél hónapja, meghosszabbítva ezzel a saját maga által létrehozott rendszert. Stratégiai megfontolásai hátterében nyilvánvalóan az a gondolat húzódik, hogy a nemzetgyűlési bizottsági posztok háromnegyedét is sikerült megszereznie híveinek a jobbközépet maguk mellé állítva. Továbbá az alkotmány homályos megfogalmazásait is igyekszik kihasználni, hogy időt nyerjen. Ugyan a szokásjog a legnagyobb számú képviselőt kiállító erőnek, azaz esetünkben az Új Népfrontnak adná a kormányalakítás lehetőségét, azonban a francia alkotmány szerint egyedül a köztársasági elnök nevezheti ki országa leendő miniszterelnökét. A baloldali koalíció ugyanakkor folyamatosan figyelmezteti az elnököt, hogy az EP- és a nemzetgyűlési választások eredményeit figyelembe kell vennie, hiszen a franciák igen erőteljesen adtak hangot a makronista politikával való egyet nem értésüknek.

És hogy a jelen cikk indító képére visszatérjünk, elmondhatjuk, hogy a sportban vannak szabályok, a jelenlegi francia politikában viszont szinte egyáltalán nincsenek. Az alkotmány 8-as cikkelye szerint tehát a köztársasági elnök nevezi ki a miniszterelnököt, ugyanakkor ez mégsem ilyen világos – az alkotmányjogászok ezt a rendkívüli helyzetet a „törvények hallgatásának” nevezik. Szeretnék sportmetaforát alkalmazni, de ez nem mindig működik.

Az azonban senkinek nem kerüli, illetve kerülheti el a figyelmét, hogy az idő igencsak szorít. Macron elnök augusztus 23-ára magához rendelte a Nemzetgyűlésben képviselt valamennyi párt elnökét. A velük folytatott megbeszélések fényében fogja ezt követően – feltételezések szerint még e hét első felében – kinevezni Franciaország új miniszterelnökét. Az általa következetesen hangsúlyozott vezérlő elv, hogy minél szélesebb és stabilabb koalíció jöhessen létre, az ország stabilitásának biztosítása érdekében.

Elhúzódó belpolitikai válság

De lássuk, kik is a potenciális miniszterelnök-jelöltek! Az Új Népfront „színeiben indul” Lucie Castets nevét az olimpiát közvetlenül megelőző július 23-ai elnöki beszéd előtt egy órával imerte meg a közvélemény. A francia államigazgatás elitjét képző (ma már nem létező) ENA-n végzett, Párizs város önkormányzatának pénzügyi igazgatója ugyanis eddig teljesen ismeretlen volt a francia politikai életben. A közszolgáltatásokat előtérbe helyező, ugyanakkor az Elégedetlen Franciaország (LFI) populista jóléti követeléseitől magát elhatároló nő közgazdász egy kétéves gyermek anyjaként a szélsőjobboldal homofóbiájának áldozataként nyilatkozott a napokban a népszerű *Paris Match*-nek.⁴ Személye mellett szól, hogy magas szintű közigazgatási tapasztalattal rendelkezik, és hogy az igencsak belterjes francia belpolitikai életben a megújulást jelentené miniszterelnökké való kinevezése.

Bernard Cazeneuve neve szintén a lehetséges „befutóké” között szerepel. A François Hollande elnöksége alatt a miniszterelnöki posztot mindössze fél évig betöltő baloldali, köztársasági elveken alapuló szekularizációt hirdető Cazeneuve neve a francia sajtóban⁵ már hetek óta mint potenciális kompromisszumos kormányfőjelölté szerepel. Stratégiai szempontból egyáltalán nem volna meglepő, ha Emmanuel Macron választása a populista radikális baloldalt

⁴ Paris Match 2024.

⁵ VIDAL 2024.

elutasító szocialista politikusra esne, hiszen ezzel két, sőt három legyet is üthetne egy csapásra: baloldali személyiséget nevezne ki, ezzel – legalábbis látszólag – eleget téve a választásokon kifejezett népakaratnak, ugyanakkor az Elégedetlen Franciaország pártját „rövidre zárna”, sőt még talán a szocialista pártot is szétbomlaszthatná döntésével.

Az olimpiai játékok több eseményének is otthont adó Saint-Ouen szocialista polgármesterének, Karim Bouamrane-nak a kinevezése hasonlóan ügyes húzásnak tűnhet politikai kommunikációs szempontból. Egy bevándorlók háttérrel rendelkező személyiség kinevezésével az olimpia nyitó ceremóniájában elsőrendű szerepet kapott sokszínűség ily módon konkrét formát ölthetne.

Azonban nemcsak baloldali nevek szerepelnek a lehetséges kormányfők névsorában. A mérsékelt jobboldali republikánus párt (LR) Észak-Franciaország régiója elnökének, illetve Jacques Chirac, majd Nicolas Sarkozy egészségügyi, majd munkaügyi miniszterének, Xavier Bertrand-nak a neve már hetek óta mint potenciális jelölté kering. A jobbközép többi képviselője azonban nem szavazott igazán bizalmat az Hauts-de-France tartományt 2016 óta irányító republikánus politikusnak. Ugyanebben a helyzetben van a jelenlegi belügyminiszter, Gérald Darmanin is, aki szintén nem számíthat elegendő támogatásra ahhoz, hogy a bizalmatlansági indítványt el tudja kerülni.

Bárki legyen is a „befutó”, igen nagy a valószínűsége, hogy csak igen rövid ideig maradhat meg pozíciójában, hiszen a többi – innentől kezdve ellenzéki – párt bizalmatlansági indítvánnyal igencsak hamar ellehetetlenítheti az új kormány működését. Mondanunk sem kell tehát, hogy az elkövetkezendő napokban kiválasztandó személyre hatalmas nyomás nehezedik majd, annál is inkább, mert a heteken belül esedékes költségvetést az ötödik köztársaság Franciaországában még sosem tapasztalt, teljesen polarizált Nemzetgyűléssel kell majd megszavaztatnia.

Cinikusan azt is feltételezhetjük, hogy Macron elnök az elkövetkezendő hónapokban mintegy külső szemlélőként nézi majd végig az egymást váltó miniszterelnökök felvonulását, majd pedig, konstatálván, hogy egyikük sem bizonyult alkalmasnak az ország végrehajtó testületének irányítására, egy szakértőt nevez ki. Franciaországnak tehát előre láthatólag még sokáig küzdenie kell ezzel az egyre hosszabbra nyúló, vagy talán valamelyest állandósuló patthelyzettel.

2024. augusztus 26.

Felhasznált irodalom

- A.V. – AFP (2024): JO Paris 2024 : Fierté, sécurité, héritage... Ce qu'il faut retenir du discours bilan de Macron. *20 Minutes*, 2024. augusztus 12. Online: www.20minutes.fr/politique/4105550-20240812-jo-paris-2024-fierte-securite-heritage-faut-retenir-discours-bilan-macron
- BUISSON, Florent (2024): Lucie Castets: « Je veux dire qui je suis ». *Paris Match*, 2024. augusztus 6. Online: www.parismatch.com/actu/politique/lucie-castets-mariee-une-femme-je-veux-dire-qui-je-suis-240411
- MAILLARD, Léo (2024): La France connaît son plus long gouvernement provisoire de l'histoire de la République. *Ouest-France*, 2024. augusztus 23. Online: www.ouest-france.fr/politique/gouvernement/video-la-france-connaît-son-plus-gouvernement-provisoire-de-l-histoire-de-la-republique-25ba28b6-7aed-458f-b967-3994e7772468
- ROBINSON, Joshua – COHEN, Ben (2024): The Biggest Surprise of the Paris Olympics: Even the French Have Nothing to Complain About. *The Wall Street Journal*, 2024. augusztus 1. Online: www.wsj.com/sports/olympics/paris-olympics-france-marchand-be4b39c4
- VIDAL, Dorian (2024): Nouveau Premier ministre : la piste Bernard Cazeneuve envisagée pour Matignon ? *Ouest-France*, 2024. augusztus 15. Online: www.ouest-france.fr/politique/gouvernement/nouveau-premier-ministre-la-piste-bernard-cazeneuve-envisagee-pour-matignon-8bcb64cc-5b0d-11ef-aca8-aadd4a56ff25